

Blinde ijver

John Kenneth Galbraith schijnt eens gezegd te hebben dat economen de goede theorieën aanhangen op de verkeerde tijdstippen. Nadat jarenlang een keynesiaans vraagstimuleringsbeleid is gevoerd terwijl er knelpunten waren aan de aanbodzijde van de economie, is nu Keynes in het verdomboekje geplaatst terwijl alles wijst op onderbezetting en gebrek aan koopkrachtige vraag. Terwijl de recessie om zich heen grijpt, wordt er een matigings- en bezuinigingsbeleid gevoerd alsof het enige doel is de economie in een volledige depressie te doen belanden. In het internationale gezelschap van landen die een deflatoire koers varen, is Nederland langzaam maar zeker tot de meest prominente leden gaan behoren.

Met een betalingsbalansoverschot dat de f. 10 mrd. overschrijdt, een inflatie die vrijwel tot nul is teruggebracht, een ongeëvenaarde terughoudendheid aan het loonfront, een aanzienlijke onderbezetting van de productiecapaciteit en een binnenlandse vraag die van jaar tot jaar verder inzakt, is Nederland een schoolvoorbeeld van een land dat — ongetwijfeld naast andere maatregelen — een oppepper aan de afzetkant behoeft. Maar de angst voor het nog verder oplopen van het financieringstekort zit zo diep, dat alle verhoudingen uit het oog worden verloren. Onder de noemer „herstel van de economie” wordt een politiek gepresenteerd die fysiek en menselijk kapitaal vernietigt, niet alleen in „zachte” sectoren zoals onderwijs en cultuur, maar net zo goed in „harde” als handel en industrie. Het dieptepunt van deze politiek is dat van de nieuwe lichten arbeidskrachten een groot deel al is afgeschreven voordat het ooit zijn bruikbaarheid heeft kunnen bewijzen. Want wie op de arbeidsmarkt eenmaal de aansluiting heeft gemist loopt groot gevaar de achterstand niet meer te overbruggen.

In deze situatie heeft minister Ruding van Financiën ter voorbereiding van de Voorjaarsnota en de begroting 1984 op instigatie van de topambtenaren in de Centrale Economische Commissie (CEC) in het kabinet een claim op tafel gelegd van f. 3 mrd. extra bezuinigingen in 1983, oplopend tot f. 7 à 7,5 mrd. in 1984. Deze bedragen komen bovenop de f. 13 mrd. die al in de begroting 1983 zijn verwerkt en de jaarlijkse f. 7 mrd. waarop het kabinet-Lubbers zich voor de periode 1984 t/m 1986 in het regeerakkoord heeft vastgelegd. Aanleiding vormen de tegenvallers in de begrotingsuitvoering die voortvloeien uit een geringere groei van het nationale inkomen, extra werkloosheidsuitkeringen, hogere uitgaven aan individuele huursubsidies en studietoelagen en vooral lagere opbrengsten van het aardgas (f. 1,75 mrd. in 1983 oplopend tot f. 3,7 mrd. in 1984). Waar wordt gesproken over „tegenvallers” kan men zich echter afvragen of niet een belangrijk deel van de niet-begrote uitgavenstijgingen en inkomstendalingen door het deflatoire beleid zelf zijn opgeroepen.

De extra ombuigingen zouden volgens de CEC kunnen worden gezocht in wijzigingen in het stelsel van de huursubsidies en de studiefinanciering, in neerwaartse aanpassing van bovenminimale sociale uitkeringen (WW, WWV en WAO), in verlaging van de kinderbijslag en in additionele kortingen op de inkomens van ambtenaren, trendvolgers en uitkeringstrekkers. Aanvaarding van deze voorstellen zou betekenen dat de enorme bezuinigingen van de afgelopen maanden in de sociale zekerheid nog eens dunnetjes zouden moeten worden overgedaan en dat het moeizaam bereikte akkoord tussen minister Rietkerk van Binnenlandse Zaken en de ambtenarenbonden, weer zou moeten worden opgebroken. Dit grenst aan onbehoorlijk bestuur. Uiteraard zouden deze maatregelen tot gevolg hebben dat de werkloosheid extra zou toenemen (10.000), dat de reëel beschikbare inkomens verder zouden afnemen (-1%) en dat het volume van

de investeringen zou dalen. Echter, zo becijfert het Centraal Planbureau in de CEC-notitie, na 9 jaar klaart de lucht op en kan als gevolg van de doorwerking van een daling van de lange rente de werkgelegenheid in bedrijven 10.000 à 15.000 hoger uitvallen.

Het is geen wonder dat uit een Tilburgs onderzoek onder universitaire economen blijkt dat deze in overgrote meerderheid geen brood zien in een dergelijk beleid¹⁾. Maar ook binnen het kabinet zelf en de fractie van het CDA is twijfel ontstaan aan de zinnigheid van een aanpak waarbij alles op één kaart wordt gezet: het verminderen van het financieringstekort. Premier Lubbers heeft onlangs te kennen gegeven de afzetgroei als een belangrijk onderdeel van het economisch herstelproces te zien; CDA-fractie leider De Vries liet zich al eerder in dezelfde richting uit. Opmerkelijk is dat ook EG-commissaris Andriessen — die in het eerste kabinet-Van Agt als minister van Financiën opstapte omdat het financieringstekort zijns inziens onvoldoende werd verlaagd — zich onlangs voor de televisie gevoegd heeft bij degenen die pleiten voor een stimulerend beleid, zeker in een land met een zo groot overschot op de betalingsbalans en een zo lage inflatie als Nederland. Al eerder wilde de OECD in het landenrapport over Nederland een soortgelijk pleidooi opnemen, maar dit kon nog door een ambtelijke delegatie worden voorkomen.

De vraag is in welke vorm een stimulerend beleid zou moeten worden gegoten. Een uitbreiding van de collectieve uitgaven lijkt zeker niet gewenst; de druk die van de collectieve sector uitgaat op de economie is al te groot. Veel beter zou men kunnen denken aan een verlaging van de loon- en inkomstenbelasting, die vermoedelijk het snelst in een vergroting van de effectieve vraag resulteert. Het spreken over inderdieneffecten is taboe, maar als de vraag aantrekt zou het met het oplopen van het financieringstekort best eens kunnen meevallen.

Er is een behoorlijke kans dat een beleid gericht op afzetgroei voor bedrijven, op vruchtbare bodem zal vallen. De laatste tijd hebben zich aan de kostenkant in bedrijven immers reeds belangrijke verbeteringen voorgedaan. In de eerste plaats valt te noemen de sterke daling van de rente die volgens een becijfering van de Nederlandse Middenstandsbank het Nederlandse bedrijfsleven sinds 1981 al een lastenverlichting van f. 10 à 12 mrd. heeft opgeleverd; in de tweede plaats is er de daling van de oliepijzen en in de derde plaats de zeer gematigde loonkostenontwikkeling. Als nu ook de afzetperspectieven wat verbeteren en er weer enige productiegroei kan optreden is de kans groot dat de armslag voor het bedrijfsleven gaat toenemen en dat het vertrouwen in de economie weer enigszins terugkomt. Het Nederlandse bedrijfsleven zou dan kunnen aanhaken bij het internationale conjunctuurherstel dat zich aankondigt.

Natuurlijk is belastingverlaging geen middel voor alle kwalen. Het is zeker geen alternatief voor een voortgaande sanering van scheefgegroeide verhoudingen in de collectieve sector. Ook mag afzetbevordering niet de dekmantel worden waaronder pressiegroepen weer zullen proberen hun belangen via het collectieve budget te behartigen. De harde lijn in de openbare financiën zal ook in de toekomst noodzakelijk blijven om op termijn het financieringstekort naar normale proporties terug te brengen. Maar er is verschil tussen vastberadenheid en blinde ijver.

L. van der Geest

1) H. Gremmen en Th. van Bergen, De universitaire economen over het regeringsbeleid, Faculteit der Economische Wetenschappen, Katholieke Hogeschool Tilburg.